

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

У листопаді вельми неочікувано відбулося помітне уповільнення споживчої інфляції, і, при цьому, поточні темпи виявилися навіть меншими, ніж у листопаді впродовж попередніх двох мирних років (поточні 0,7% порівняно з 0,8% у листопаді 2021 року та 1,3% у листопаді 2020 року).

Втім, зазначене можна вважати свідченням успішного опору та впевненої адаптації з боку населення, підприємництва (передусім на мікрорівні) та держави до жорстких умов на фоні посиленних атак ворога на критичну інфраструктуру в енергетиці. Забезпечення Урядом стабільної і швидкої реакції щодо відновлення шкоди в енергетиці, а також діяльність щодо підтримки забезпечення пропозиції основних товарів та послуг із збереженням Національним банком відносно стабільного обмінного курсу гривні формують максимально сприятливі антиінфляційні умови на споживчому ринку з огляду на воєнний стан економіки та ті втрати, які вже вона понесла за час повномасштабної війни.

Перспектива розвитку споживчої інфляції на початку 2023 року, найперше, залежить від розв'язання питання безпеки. Наразі стійкість населення і бізнесу та швидка реакція Уряду і відповідних державних структур створюють підстави сподіватися, що чинники війни вже не матимуть настільки потужного, як раніше, впливу на динаміку цін споживчого ринку, а та шокова дельта інфляції, що склалася, буде не настільки тривалою і не настільки загрозливою для подальшого економічного розвитку.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Листопад 2019-2021	Листопад 2022	Листопад 2019-2021	Листопад 2022
Зміни споживчих цін	6,4	26,5	0,7	0,7
Базова інфляція	5,5	22,1	0,5	1,3
Небазова інфляція	7,8	32,7	1,0	-0,1

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

У листопаді показник споживчої інфляції виявився несподівано низьким, незважаючи на посилення впливу чинника руйнації енергетичної інфраструктури, що з погляду цінової динаміки збільшує вартість витрат на виробництво товарів та послуг через необхідність швидкої заміни централізованих джерел постачання енергії на локальні (переважно генератори). Крім іншого, ускладняється логістика та система збереження товарів, що швидко псуються.

Довідково. За даними Держстату в листопаді 2022 року споживча інфляція уповільнилася до 0,7% за місяць (після 2,5% у жовтні ц.р.), а також, вперше з початку поточного року, уповільнилися і річні темпи до 26,5% (26,6% відповідно). За 11 місяців ц.р. споживчі ціни зросли на 25,7%.

В умовах активної війни розбивка на базову й небазову інфляцію, що була зроблена в умовах мирного часу, не є показовою, і не може свідчити про монетарний вплив на ціни (як то робилося раніше), адже війна обирає цілі руйнації не за монетарним принципом. Тому, з огляду на наведене, **робити звичний висновок щодо посилення тиску монетарного чинника на інфляцію наразі не варто.**

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %



Джерело: Держстат

Рис. 2 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні



Джерело: Держстат

Рис. 3 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України в листопаді 2022 року, % у річному обчисленні



Джерело: Eurostat, U.S. Bureau of Labor Statistics, Держстат

Довідково. Зростання базової компоненти інфляції становило 1,3% за листопад (1,9% за жовтень), внесок до загальної інфляції становив 0,7 в.п., та 22,1% у річному обчисленні (21,5% відповідно). Небазова компонента інфляції за розрахунками Мінекономіки в листопаді знизилася на 0,1% (зростання на 3,3% у жовтні), внесок – «мінус» 0,05 в.п., на фоні зниження тиску передусім на продовольчому ринку. У річному обчисленні небазова компонента сповільнилася до 32,7% (33,8% відповідно).

Антиінфляційні чинники

Поточне формування споживчих цін фактично відбувається в спрощеному варіанті взаємної протидії двох основних важелів: прямої витратної складової та рівня несприйняття (неможливості сприйняття) населенням підвищеної ціни. Тож навіть за умов значних втрат бізнес змушений враховувати ситуацію в суспільстві та насамперед можливості споживання населенням під час війни. Як підсумок, загальний темп зростання цін залишався вельми стриманим.

А якщо казати в цілому про складові індексу споживчих цін, то тут, по-перше, **головним чинником стримування інфляції залишається діяльність Уряду, який контролює ціни на послуги ЖКГ для населення** (цінові темпи на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива в листопаді залишалися несуттєвими – 0,2% (0,3% у попередньому місяці).

По-друге, дається взнаки **збільшення пропозиції на продовольчому ринку, завдяки чому впродовж листопада переважно спостерігалось уповільнення зростання споживчих цін** (уповільнення відбулося майже на 50% позицій продуктів харчування, за якими Держстат проводить статистичне спостереження), а на третину інших продуктів харчування ціни взагалі знизилися. Зокрема меншими темпами, ніж у попередньому місяці, дорожчали: м'ясо та м'ясопродукти, риба та продукти з риби, сир і м'який сир, масло, яйця, хоча динаміка цін на деякі продукти залишає в собі результати значної втрати виробничої потужності в АПК наслідок руйнації, завданої війною.

Загалом насиченню ринку сприяли такі чинники:

- ✓ **реалізація зворотного короткотермінового ефекту зниження цін на товари, які швидко псувалися**, з метою їх реалізації за неможливості дотримання належних умов зберігання;
- ✓ **сезонність**, яка дала змогу частково утримувати інфляційне прискорення через відносно потужне насичення деяких сегментів ринку продовольством поточного врожаю (знизилися ціни на всі крупи, борошно, цукор, соняшникову олію, а також на всі овочі так званого «борщового набору»). Крім того, на фоні руйнації енергетичної інфраструктури наприкінці осені загострилося питання зберігання врожаю, що спонукало аграріїв та власників фрукто- і овочесховищ до пришвидшеного збуту своєї продукції;

Довідково. У листопаді знижувалися ціни на весь борщовий набір, зокрема на капусту – на 12,5%, моркву – на 7,1%, картоплю – на 5,8%, буряк – на 4,6%, цибулю ріпчасту – на 3,3%.

Рис. 4 Базова та небазова інфляція, % у річному обчисленні



Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 5 Зміни цін на продукти харчування та безалкогольні напої по регіонах у листопаді 2022 року, % за місяць



Джерело: Держстат

Рис. 6 Зміни споживчих цін на продукти харчування, % у річному обчисленні



Джерело: Держстат

- ✓ **розширення продовольчого імпорту**, що підкріплює вітчизняну пропозицію товарів (передусім пов'язано зі збільшенням поставок цитрусових нового врожаю – сезон імпорту цитрусових зазвичай триває з жовтня до березня);

Довідково. У листопаді ціни на фрукти знизилися на 6,9%, зокрема на ківі – на 22,5%, банани – на 7,6%, апельсини – на 7%, лимони – на 6,8%.

За даними Держмитслужби впродовж листопада 2022 року фізичні обсяги імпорту за підгрупою 805 «Цитрусові» збільшилися в 1,8 раза порівняно з жовтнем ц.р., за підгрупою 810 «Інші плоди, свіжі» – в 1,9 раза відповідно.

- ✓ **обмеження експорту**, зокрема через ускладнення збуту загальмувався експорт яблук (ціни на них і далі знижуються, зокрема в листопаді – на 8,2%).

Довідково. За даними Держмитслужби впродовж листопада 2022 року фізичні обсяги експорту за підгрупою 808 «Яблука, груші та айва» знизилися в 1,9 раза порівняно з аналогічним місяцем 2021 року.

Суттєвий стримуючий вплив і далі має **фіксація обмінного курсу гривні та її відносна стабільність на готівковому ринку**, зокрема середньозважений курс «продажу» готівкової гривні до долара США на кінець листопада ц.р. (порівняно з датою на кінець попереднього місяця) послабився лише на 1,2%. Крім того, посилена атака росіян на енергетичні об'єкти вплинула як на мотивацію, так і на напрями в споживанні, що обумовлювало **обмеженість у споживанні нежиттєво важливих для короткого проміжку часу товарів**. Це, по суті, стримує зростання цін на певну групу товарів, зокрема, на одяг і взуття ціни знизилися на 1,6%.

Довідково. На динаміку цін на непродовольчі товари, з огляду на те, що серед них значною є частка імпорту (близько третини всіх товарів, за якими Держстат проводить статистичне спостереження), суттєвий вплив справляє чинник відносної стабільності гривні. У підсумку уповільнилося зростання вартості транспортних засобів (до 1,1% у листопаді з 1,5% у жовтні), фармацевтичної продукції (до 0,8% з 1% відповідно), ціни на побутову техніку взагалі не змінювалися (зростання на 1,7% у жовтні), а на низку інших товарів знизилися, зокрема на ноутбуки («мінус» 1,2% з «плюс» 0,4% у жовтні), планшети («мінус» 0,9% з «плюс» 1,2% відповідно), мобільні телефони (знижуються вже два місяці поспіль – на 0,3% та на 0,4% відповідно) тощо.

Не додає наразі поштовху в напрями зростання цін і **відносна стабільність на продовольство на світових ринках**. За даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) середнє значення Індексу продовольчих цін у листопаді, як і в жовтні, знизилося на 0,1%.

«Заякорення» обмінного курсу сприяло також і покращенню девальваційних та інфляційних очікувань (за даними дослідження Info Sapiens у листопаді зменшився як індекс інфляційних очікувань на 4,4 пункту до 182,7 пункту, так і індекс девальваційних очікувань – на 5,9 пункту до 153,6 пункту).

Водночас соціально-негативними чинниками стримування інфляції залишалися: **обмеженість купівельної спроможності населення, високий рівень міграції за кордон та переорієнтація попиту на товари першої необхідності**.

Рис. 7 Зміни споживчих цін на деякі товари (послуги), % у річному обчисленні



Рис. 8 Зміни цін на продовольство, % у річному обчисленні

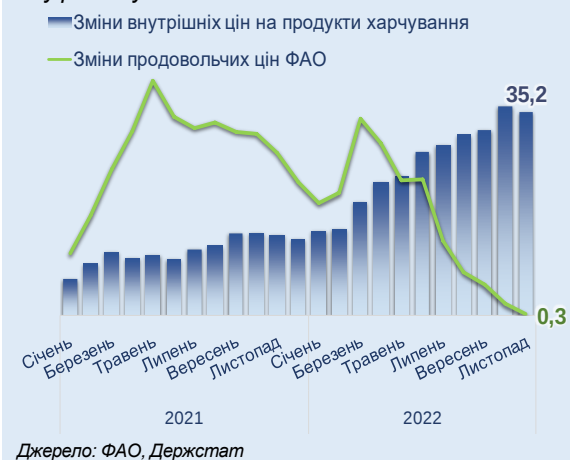


Рис. 9 Індекси інфляційних та девальваційних очікувань, пунктів



Інфляційні чинники

Переважаючими інфляційними чинниками воєнного часу (крім безпосередньо ударів ворога по енергетичних об'єктах) залишалися:

- ✓ зростання собівартості виробництва, зокрема через перехід на альтернативні джерела безперебійного енергозабезпечення, у т.ч. на генератори;
- ✓ руйнація об'єктів АПК у сфері тваринництва, що й досі відображається на вартості продукції птахівництва (ціни на яйця зросли на 10,6%, внесок – «плюс» 0,1 в.п.);

Довідково. За інформацією Мінагрополітики відповідно до балансу попиту та пропозиції м'яса та м'ясопродуктів за прогнозом на 2022 рік виробництво в цілому очікується на рівні 2 111 тис. тонн (на 13,4% менше, ніж торік), зокрема свинини – 625 тис. тонн (на 13,7% відповідно), птиці – 1 221 тис. тонн (на 11,1%).

Додатково позначилося на формуванні цін на продукцію птахівництва й відновлення експортних поставок (за даними Держмитслужби впродовж листопада ц.р. порівняно з попереднім місяцем фізичні обсяги експорту за підгрупою 407 «Яйця птиці в шкаралупі» збільшилися в 1,6 раза, за підгрупою 408 «Яйця птиці без шкаралупи» – на 27,2%).

- ✓ збільшення попиту українців на нафтопродукти з огляду на активне використання генераторів через відключення електроенергії на фоні обмеженості пропозиції пального на ринку ЄС.

Довідково. Попри зниження в листопаді світових цін на нафту (за даними Світового банку нафта марки Brent подешевшала на 2,2%) внутрішні ціни на паливо та мастила й далі зростали – «плюс» 1,3% («плюс» 0,2% у жовтні).

За підсумком одинадцяти місяців року, дев'ять з яких припали на широкомасштабну війну, рівень інфляції (який у будь-якому випадку є одним з головних показників ціни війни, яку сплачує економіка й суспільство) на відміну від депресивних прогнозів на початку року лишається низьким. І відтак перспектива розгортання гіперінфляційних процесів, зважаючи на реальні, що склалися, наразі є малоімовірною. Втім, варто зважати також і на прозорість та спрощення ланцюгів економічної діяльності на фоні війни, що формує мінімальні лаги впливу шоків чинників на ціни в порівнянні із мирним часом.

Стійкість населення і бізнесу на мікрорівні та швидка реакція Уряду в розв'язанні проблем війни створюють підстави сподіватися, що чинник зміни вектора агресії росії в бік енергетичної інфраструктури та інші чинники війни вже не матимуть настільки потужного впливу, як раніше.

Втім, залишається головним ризиком перманентних сплесків різкого зростання цін повномасштабна війна та спричинені нею руйнування, особливо енергетичної інфраструктури, що впливатиме на динаміку виробничого сектору та, відповідно, провокуватиме нові шоки пропозиції товарів та послуг на внутрішньому ринку.

Рис. 10 Зміни цін на пальне, % у річному обчисленні



Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 11 Кількість населення, які перетнули кордон України, млн



*відображає транскордонні переміщення (а не фізичних осіб). З 18 по 23 лютого до РФ з Донецької та Луганської областей переїхали ще 105 тис. осіб.

**відображає транскордонні переміщення (а не фізичних осіб). Повернення в Україну можуть мати маятниковий характер.

Джерело: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

Рис. 12 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні



Джерело: Національний банк

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Жовтень 2022 року			Листопад 2022 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	2,5	–	26,6	0,7	–	26,5
Базовий ІСЦ	1,9	1,09	21,5	1,3	0,74	22,1
Небазовий ІСЦ	3,3	1,41	33,8	-0,1	-0,05	32,7
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	4,2	1,82	35,7	0,6	0,24	35,1
Алкогільні напої, тютюнові вироби	0,9	0,10	21,6	1,0	0,10	22,1
Одяг і взуття	1,9	0,09	0,8	-1,6	-0,08	1,3
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,3	0,02	5,5	0,2	0,02	5,7
Водопостачання	0,0	0,00	12,0	0,0	0,00	12,0
Водовідведення	0,0	0,00	14,9	0,0	0,00	14,9
Електроенергія	0,0	0,00	0,0	0,0	0,00	0,0
Природний газ	0,0	0,00	-1,3	0,0	0,00	-1,0
Гаряча вода, опалення	-0,2	0,00	0,8	0,0	0,00	0,8
Предмети домашнього вжитку	1,5	0,07	25,7	1,0	0,05	26,4
Охорона здоров'я	1,2	0,09	18,8	1,0	0,07	19,3
Транспорт	0,8	0,08	40,7	1,0	0,09	40,4
Паливо та мастила	0,2	0,01	61,9	1,3	0,04	59,4
Зв'язок	0,0	0,00	11,8	1,3	0,04	12,5
Відпочинок і культура	2,2	0,07	16,5	1,0	0,03	16,1
Освіта	0,2	0,00	10,0	0,0	0,00	9,9
Ресторани та готелі	2,4	0,06	20,2	2,3	0,06	21,8
Різні товари та послуги	2,2	0,08	17,9	3,3	0,13	18,6

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку